

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології

Науковий журнал
Виходить вісім разів на рік

Заснований у листопаді 2009 року
№ 7 (33), 2013

Суми
СумДПУ імені А. С. Макаренка
2013

Засновник, редакція, видавець і виготовлювач
Сумський ДПУ імені А. С. Макаренка
Друкується згідно з рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка (протокол № 4 від 25.11.2013)

Рецензенти:

- О. Є. Антонова** – доктор педагогічних наук, професор;
- Б. В. Год** – доктор педагогічних наук, професор;
- О. І. Огієнко** – доктор педагогічних наук, професор

Редакційна колегія:

- А. А. Сбруєва** – доктор педагогічних наук, професор (головний редактор);
- Дж. Бішоп** – професор Східно-Мічиганського університету (США);
- О. В. Єременко** – доктор педагогічних наук, професор;
- Е. Кантович** – професор, доктор хабітований (Польща);
- О.О. Коростельов** – доктор педагогічних наук, професор (Росія);
- О. В. Лобова** – доктор педагогічних наук, професор;
- О. В. Михайличенко** – доктор педагогічних наук, професор;
- Г. Ю. Ніколаї** – доктор педагогічних наук, професор;
- В. І. Статівка** – доктор педагогічних наук, професор;
- В. О. Цикін** – доктор філософських наук, професор;
- Н. Н. Чайченко** – доктор педагогічних наук, професор;
- О. С. Чашечникова** – доктор педагогічних наук, професор;
- А. І. Кудренко** – кандидат педагогічних наук, професор;
- М. О. Лазарєв** – кандидат педагогічних наук, професор;
- О. Г. Козлова** – кандидат педагогічних наук, професор;
- К. Белобжеська** – доктор (Польща);
- О. М. Полякова** – кандидат педагогічних наук, доцент;
- Ц. Курковський** – доктор (Польща);
- М. А. Бойченко** – кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар);
- І. А. Чистякова** – кандидат педагогічних наук (секретар-координатор)

Затверджено президією ВАК України як
фаховий журнал з педагогічних наук
(Бюлетень ВАК України, 2010 р., № 6)

У журналі відображені результати актуальних досліджень з питань теорії та історії освіти, порівняльної педагогіки, менеджменту освіти, з проблем організації освітнього процесу у вищій школі та проблем розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції.

Куценко С. В. Використання творчих завдань у процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії на заняттях народно-сценічного танцю.....	277
Маруфенко О. В. Голосозміцнюючий потенціал особистості як основа моделювання стратегії забезпечення голосового здоров'я майбутнього вчителя мистецтва.....	288
Медведева Є. В. Стимулювання в майбутніх учителів музики позитивної мотивації до співробітництва з учнями.....	299
Меттіні Е. Художня освіта і перетворення особистості: виклик до закону необхідності.....	306
Мировська Ю. І. Педагогічні принципи формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів хореографії.....	314
Ничкало С. А. Виховний ресурс мистецтва архітектури.....	321
Петренко М. Б. Обґрунтування критеріїв та показників сформованості концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики.....	332
Радієвська А. А. Методи і прийоми стимулювання суб'єктивної зацікавленості учнів молодших класів до розвитку творчих здібностей у ліцях мистецтв.....	342
Руденко І. В. Загальні висновки результатів дослідження формування творчої активності молодших підлітків засобами образотворчого мистецтва.....	349
Савченко Р. А. Особливості навчальної взаємодії викладача та студентів у процесі формування музично-педагогічної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти.....	358
Сегеда Н. А. Методологічні орієнтири вивчення проблеми гармонізації культурно-освітнього простору майбутнього музиканта-педагога.....	366
Серих Л. В. Взаємодія загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків.....	376
Смирнов В. А. Культура і культурація в сучасній освіті.....	387
Сулаєва Н. В. Неформальна мистецька освіта студентів вищих педагогічних навчальних закладів України.....	394
Хе Ївень. Звукотворча воля як основа художнього інтонування фортепіанних творів майбутніми вчителями музичного мистецтва.....	405
Хусаїнова Г. А. Особливості розвитку системи музичної освіти Казахстану в контексті євроінтеграційних процесів.....	413

ВИХОВНИЙ РЕСУРС МИСТЕЦТВА АРХІТЕКТУРИ

У статті розглядається мистецтво архітектури як важливий фактор і засіб естетичного виховання школярів. Його виховний ресурс полягає в тих специфічних властивостях архітектури як мистецтва, що мають величезний потенціал для використання в естетичному вихованні школярів. Підкреслюється тісний зв'язок архітектури з багатьма матеріальними й духовними проявами культури людства і, відповідно, з різними напрямками наукових знань і художньої творчості, які вивчаються в загальноосвітній школі. Автором окреслено засади використання мистецтва архітектури в естетичному вихованні, на основі яких можливо здійснювати розробку ефективних виховних технологій.

Ключові слова: архітектура, мистецтво, культура, естетичне виховання, виховний ресурс, виховні технології, навколишнє середовище.

Постановка проблеми. Виклики сьогодення, перед якими стоїть вітчизняна педагогіка, актуалізують пошуки шляхів оптимізації виховного процесу, зокрема – естетичного виховання. Воно потребує вдосконалення, оновлення, залучення тих ресурсів, які досі недостатньо використовуються. У розмаїтті мистецтв, що служать джерелом засобів естетичного виховання, ще не посіло належного місця мистецтво архітектури, яке здійснює потужний вплив на свідомість людини, її світоглядне становлення. Перед українською педагогічною наукою, зокрема – лабораторією естетичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України поставлено завдання наукової розробки ефективних технологій естетичного виховання школярів засобами різних видів мистецтва, в тому числі – архітектури. Його виконання потребує всебічного теоретичного дослідження художнього, психологічного, соціального аспектів мистецтва архітектури заради виявлення та використання його виховного ресурсу.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення різноманітних джерел інформації виявило відсутність ґрунтовних наукових праць, присвячених безпосередньо мистецтву архітектури як фактору художньо-естетичного виховання. Для здійснення поставлених у статті завдань автор спиралася на дослідження в царині різних аспектів виховання: І. Д. Беха, О. П. Рудницької, Н. Є. Миропольської, Л. М. Масол; теорії архітектури: О. Е. Гутнова, М. Я. Кнесевича, А. В. Іконнікова; філософії освіти: Г. Г. Філіпчука, І. А. Зязюна та ін.

Мета статті полягає в дослідженні тих аспектів мистецтва архітектури,

які становлять її виховний ресурс і можуть бути використані в розробці сучасних дієвих технологій естетичного виховання в загальноосвітній школі нашої держави.

Виклад основного матеріалу. Виховний ресурс мистецтва архітектури – це сукупність його художніх властивостей, які наділені величезним потенціалом естетичного впливу на людину. Вони акумульовані в тих архітектурних творах, що мають якості мистецтва (адже далеко не всі архітектурні об'єкти є мистецтвом). У першу чергу – це пам'ятки історії і культури, у яких знайшли вираження духовні пошуки, провідні ідеї, художні смаки свого часу: церкви і собори, старовинні замки, палаци, садово-паркові комплекси, історична забудова старовинних міст, народна архітектура, а також сучасні споруди, що мають художньо-естетичну цінність.

Одна з особливостей архітектури полягає в тому, що це – найбільш синтетичний з-поміж усіх інших видів художньої творчості. Як жоден інший вид мистецтва, вона тісно пов'язана з історією і культурою людства, з усіма їх матеріальними й духовними проявами: виробничими та соціальними стосунками, матеріальним рівнем життя, історичними подіями, духовними пошуками, морально-етичними нормами, естетичними ідеалами, філософськими поглядами. «Архітектура – одна з форм носіїв культури, тому що культура кожного народу віддзеркалюється, в тому числі, й у його архітектурі. Існування культури народу та її пізнання відбувається через існування та пізнання окремих складових духовної та матеріальної частин культури. Саме через засвоєння, підтримку, розвиток і передачу культури, зокрема через архітектуру, від покоління до покоління вона може зберігатися та вдосконалюватися. Відповідно, буде зберігатися та підноситися значущість носіїв цієї культури від особистості до народу, нації» [6, 25].

Виховний ресурс мистецтва архітектури розкривається та реалізується у формах, методах, засобах, технологіях естетичного виховання. Його використання в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи й досі залишається вкрай недостатнім, хоча на таку необхідність вже давно звертали увагу науковці. Майже три десятиліття тому відомий архітектор і теоретик архітектури О. Е. Гутнов зазначав: «Школа вчить основам літератури, музики, танцю, образотворчого мистецтва. Але вона, на жаль, не вчить поки-що азам архітектури» [3, 6].

Усе життя людини проходить у певному архітектурному оточенні, що виявляє потужний вплив на людську психіку, який найчастіше залишається неусвідомленим або малоусвідомленим. На жаль, далеко не завжди цей вплив позитивний, особливо – в містах. «Міське середовище – це місце, де

людина проводить велику частину життя, і саме це середовище найбільш суттєво впливає на ритми життєвої активності та поведінку людини. Активна урбанізація суспільства, ущільнення міської забудови «стискає» час і прискорює життєві процеси. Сьогодні в місті, що швидко змінюється, люди ведуть активний спосіб життя, часто переміщуються в різні частини району та міста, щодня знаходяться в безпосередньому контакті із сучасним міським середовищем, що несе безперервний потік інформації. Вулиці, переповнені транспортом і людьми, часто викликають напругу, хвилювання, іноді стресові стани. Архітектурне середовище повинно допомогти людині у процесі адаптації до ритмів сучасного міського життя, що постійно змінюються» [4, 41].

Архітектурне середовище, у якому проходить життя багатьох наших співгромадян, не просто далеке від мистецтва, – воно потворне і згубне для психічного стану людини, її фізичного здоров'я, шкодить формуванню естетичних смаків і загальної культури. «Агресивна архітектура провокує агресивність міського жителя, негативно впливаючи на моральні якості все нових і нових поколінь городян. Психологічними дослідженнями було виявлено, що тривале перебування в умовах несприятливого візуального оточення негативно позначається на психічному стані людини, викликаючи тривалі депресії, стреси» [Там само, 44].

З огляду на ці загрозові тенденції вкрай важливо використовувати високохудожні зразки мистецтва архітектури в навчально-виховному процесі вітчизняної загальноосвітньої школи, виховувати у школярів художній смак, повагу до довкілля, відповідальність за наслідки власних дій. Це допоможе протистояти згубним впливам агресивного антиестетичного оточення, розвивати художні здібності, формувати етичні й естетичні ідеали, плекати духовні цінності. Адже, «саме через співучасть та усвідомлення людиною свого життєвого середовища формується певна власна організованість матеріального й ідеального світу, а отже, вона стає людиною організованою, людиною архітектурною, людиною діяльною, людиною розумною» [6, 25].

Україна належить до держав з багатовіковою історією і культурою, що знайшли своє матеріально-художнє вираження в численних пам'ятках зодчества. Часовий ареал української архітектури сягає за тисячолітній рубіж. Більше тисячі років тому зведені найдавніші із збережених до наших днів пам'яток – церкви й собори Чернігова і Києва епохи Київської Русі. Дожили до сьогодення величні середньовічні замки Західної України і Поділля, забудова старовинних міст, унікальні зразки народної архітектури, палаци й садово-паркові ансамблі, споруди громадського призначення далекого і близького

минулого. Тобто, наша країна має багатий архітектурно-мистецький ресурс, який необхідно з максимальною ефективністю використовувати у вихованні школярів.

«Українська народна архітектура – один із важливих і суттєвих засобів самопізнання, пізнання свого народу, надання можливості пізнання інших народів, їх архітектури... Національна народна архітектура – один з універсальних носіїв існування та передачі інформації немовними засобами. Отже, українська архітектура, разом з мовою, музикою, танцями, живописом, скульптурою тощо, – це засіб формування та забезпечення існування певної інформації, суттєвих властивостей, знань про українську людність. Вона сприяє не тільки дії, організації, а й осмисленню, відчуттю реальності, сучасного й минулого, та дає обґрунтовані підстави для визначення майбутнього» [Там само, 36].

Слід зазначити, що вивчення архітектури рідного краю – важливий чинник не лише естетичного, а також екологічного виховання (адже архітектура – це невід’ємна складова довкілля) і, що особливо актуально на сьогодні, виховання патріотичного, без якого неможливе повноцінне становлення особистості. «Патріотизм, національна гідність є нормами культурного розвитку, еволюцією перетворення людини «природної» в людину «культурну». Тоді на цій основі можна буде виховувати особистість одночасно як патріота, громадянина, національно свідомого творця» [10, 251].

Щоправда, пам’ятки архітектурного мистецтва нерівномірно розташовані на території нашої країни. Є міста і регіони, насичені ними, а є такі, де їх мало. Той факт, що мешканці різних регіонів перебувають у нерівних умовах щодо можливостей доступу до архітектурних шедеврів, не повинен становити перешкоду для повноцінного естетичного виховання всіх дітей нашої країни, незалежно від місця їх проживання. Якщо освітній заклад розташований у місці, далекому від архітектурних красот, доцільно активізувати екскурсійно-виїзну діяльність, застосування медіа-засобів, екранних, друкованих носіїв інформації тощо. За умови зацікавленого, небайдужого ставлення педагогів до здійснення своєї місії, їх професійної майстерності можливо налагодити ефективну естетико-виховну роботу навіть у віддалених від культурних центрів місцях. У зв’язку з цим слід виділити принцип адаптації до реальних умов і використання всіх доступних можливостей. Наприклад, чи не в кожному містечку і селі є своя церква. І навіть, якщо вона не старовинна і не становить великої художньої цінності, на її прикладі можна розкрити світоглядні засади та конструктивні принципи

національної культової архітектури, синтез різних мистецтв у матеріальному й духовному вимірах християнського храму.

Для повноцінного естетичного виховання та культурного розвитку школярів велике значення має також залучення кращих зразків зарубіжної архітектури. Це допоможе їм у вивченні історії і культури різних країн і народів, сприятиме вихованню толерантності, поваги до інших культур, розширенню кругозору, підвищенню загального культурного рівня, розумінню єдності культури людства в розмаїтті її національних проявів, бажанню розвиватися, пізнавати світ. Продуктивним тут може виявитися метод порівняння: наприклад, архітектурних пам'яток різних країн одного періоду, або пам'яток однієї країни, але різного часу, або зарубіжних творів з вітчизняними. Величезні можливості для використання мистецтва архітектури народів світу в естетичному вихованні школярів сьогодні надає інтернет. Крім того, багато українських школярів має можливість подорожувати, що становить сприятливу обставину для їх естетичного виховання. Педагогам треба попередньо спрямовувати дітей (а також їх батьків) на те, щоб під час поїздок (як зарубіжних, так і рідним краєм) вони не просто спостерігали, звертали увагу на архітектуру, пам'ятники, відвідували музеї, цікаві місця, але й фотографували, робили замальовки, записи, знімали на відео, вели щоденник вражень. Потім все це стане безцінним матеріалом для організації виховних заходів у школі: виставок, конкурсів, переглядів, обговорень тощо.

Завдяки своїм сутнісним властивостям архітектура тісно пов'язана з широким колом різних наукових галузей і навчальних дисциплін. І не лише з предметами гуманітарно-художнього циклу, але й з природознавством, краєзнавством, географією, математикою, фізикою. Усі вони наділені власною естетикою, і без них не твориться архітектура. Передусім, позакласна естетико-виховна робота наближена до предметів «Мистецтво» і «Художня культура». Вона має доповнювати їх, плануватися в унісон з їх програмами (тим більше, що на них відведена незначна кількість навчальних годин, недостатня для повноцінного викладання мистецтва, художньої культури та здійснення завдань естетичного виховання).

Особливої уваги заслуговує зв'язок архітектури з історією. Одночасно із зародженням людства (що досі становить велику таємницю для науки) відбувалося й зародження архітектури, адже людина, незалежно від того, де, коли і в яких умовах вона живе, потребує захисту, укриття, даху над головою, певної відокремленості від зовнішнього світу, тобто – житла, бодай примітивного. Паралельно з розвитком людини, суспільства, виробничих

відносин, технологій відбувався і розвиток архітектури. Вона ускладнювалася, урізноманітнювалася, поступово набувала регіональних, національних рис. Її функції стали виходити далеко за практичні, утилітарні межі. Вона стала набувати метакультурного значення, акумулюючи в собі матеріальні й духовні здобутки людства. Вона стала мистецтвом, коли в її формах та оздобленні «заговорили» уявлення людей про красу, їх світогляд, міфологія, релігія. Пам'ятки архітектури минулих епох, що дійшли до наших днів, – це живі свідки історії, її матеріалізовані артефакти. Вони можуть багато розповісти про час їх створення, особливості життя й побуту людей, історичні події, відомих діячів, рівень розвитку культури в цілому. Отже, естетичне виховання школярів засобами мистецтва архітектури сприяє більш глибокому пізнанню історії різних народів на різних етапах їх розвитку.

Тісно пов'язані між собою архітектура і географія. Особливості будівництва в різних частинах світу, на різних континентах – як художньо-стилістичні, так і конструктивно-технологічні, великою мірою спричинені природою, кліматом, рослинністю, корисними копалинами, ландшафтом, способом життя людей. Вони впливають на характер архітектури, а вона, в свою чергу, є джерелом їх пізнання. Вивчення географії різних країн, материків, частин світу за відомими творами мистецтва архітектури, а також зразками народного житла, яке залежить від характерних географічних особливостей тієї чи іншої частини Земної кулі, може скласти зміст низки цікавих естетико-виховних заходів. Віртуальні подорожі «архітектурними» маршрутами із зупинками в місцях розташування визначних пам'яток зодчества, проведення вікторин, конкурсів, у яких потрібно розпізнати країну (місто), де знаходиться дана споруда; виготовлення «архітектурної мапи» України і світу, – ось лише деякі приклади інтеграції архітектури з географією, що можуть бути використані в технологіях позаурочної виховної роботи.

Естетичне виховання школярів особливо плідно можна здійснювати методами позакласної роботи, оскільки вона вільна від нормативних програм і стандартів, надає можливості для варіативності, гнучкості, креативу, свободи дій і педагогічної творчості вчителя (вихователя, наставника), а також розкриває перспективи творчому самовираженню учнів. «Позакласні заходи, порівняно з навчанням на уроці, мають і певну специфіку. Вчитель одержує тут широкі можливості вибору – змісту, форм проведення, організації та послідовності підготовки тощо, оскільки не обмежений ні програмами, ні рамками часу. А це означає, що він має змогу доповнити сприймання світу дитиною у сферах, не репрезентованих навчальними предметами» [2, 455]. Разом з тим, позакласна виховна робота

не повинна бути ізольована від навчання, від уроків. Найбільший виховний ефект може бути досягнений за умови узгодженості, суголосності всіх компонентів єдиного навчально-виховного процесу. Адже, як зазначав О. Вишневський, «позакласна діяльність у школі доповнює навчально-виховний процес і забезпечує учневі умови свободи й вибору» [Там само].

Слід виділити три основні форми виховної роботи з використанням засобів мистецтва архітектури: 1) екскурсійну діяльність; 2) виставкову діяльність; 3) безпосередню художню творчість учнів. Усі вони пов'язані між собою, впливають одна з іншою та доповнюють одна одну.

Особливо популярною і поширеною серед них на сьогодні є екскурсія. І це зрозуміло, адже екскурсія надає можливість безпосереднього контакту з оригіналом, після чого залишається найбільш яскраве, «живе» враження, з яким не може зрівнятися враження від будь-якого віртуального ознайомлення з об'єктом. Є ще один компонент, безпосередньо не пов'язаний з конкретним завданням тієї чи іншої екскурсії, але такий, що може суттєво вплинути на якість та результативність заходу. Це його емоційна складова. Екскурсія, особливо подорож в інше місто, місцевість, вносить різноманіття в регламентоване, обтяжене жорстким режимом і надмірними завданнями життя школяра. Вона може і повинна викликати емоційний сплеск, підйом, почуття радості. Спільна поїздка чи похід з колективом однолітків, за умови їх грамотної педагогічної організації, може принести багато користі для виховання й розвитку школяра. На хвили емоційного піднесення загострюється сприйняття, активізується пам'ять (відомо, що найкраще запам'ятовуються події, які викликають сильну емоційну реакцію – як негативну, так і позитивну), посилюється мотивація до подальшого пізнання мистецтва, культури, історії, художньо-естетичного, духовного розвитку. Зрозуміло, що яскрава емоційна забарвленість має значення не лише для проведення екскурсій, але й для всіх інших форм і методів естетичного виховання.

Отже, виводимо з вищесказаного наступний принцип: використання емоційної складової, створення позитивного емоційного фону радості у процесі здійснення конкретного виховного заходу (методу, технології). Його реалізація цілком залежить від педагога, його професійної майстерності, компетентності, ерудованості. Вона вимагає від нього любові, небайдужого ставлення до справи, бажання досягти максимально ефективного результату від своїх педагогічних дій для користі вихованців, їх духовного та інтелектуального розвитку. Готовність педагога до такої діяльності постає як одна з необхідних педагогічних умов реалізації завдань естетичного

виховання.

Велику користь справі естетичного виховання школярів приносять різноманітні виставки та конкурси. Як вже згадувалося вище, це можуть бути виставки фотографій, замальовок, ескізів, зроблених школярами під час екскурсій та індивідуальних подорожей, або закінчених художніх творів (у техніках живопису, графіки, колажу тощо), в яких передані враження учнів від побаченого, а можливо – і фантазії на тему архітектури. Це можуть бути і виставки професійних художників і архітекторів, а також аматорів, чия творчість має художню цінність і позитивний естетичний вплив. Добре, якщо в шкільному приміщенні буде виділено постійне місце для виставок зі змінною експозицією. Це стане справжньою окрасою школи, засобом естетизації її середовища, осередком естетичного виховання. Треба проводити обговорення дитячих творів, конкурси на кращу роботу, нагороджувати переможців, застосовувати різні способи заохочення та посилення мотивації учнів до такої діяльності. Відкриття виставки може стати справжнім святом, незабутньою подією для всієї школи. У ньому мають брати участь не лише безпосередні учасники та їх наставники, а якомога ширше коло учнів, педагогічний колектив, запрошені гості, батьки. Проведення вернісажу змістовно доповнить і урізноманітнить залучення інших видів художньої діяльності школярів: театралізованих виступів, гри на музичних інструментах, співу, літературних читань та ін.

У даному контексті особливого значення набуває принцип залучення школярів до активної участі в організації та проведенні заходів, спонукання їх до творчості, висловлення ідей, обміну думками. Це сприятиме підвищенню в них самооцінки, що необхідно для повноцінного розвитку дитини, допоможе повірити у власні сили тим, кому такої віри бракує, спонукатиме до розширення знань і саморозвитку. «Поруч із нагромадженням суто естетичного досвіду... мистецтво відкриває в уяві людини світ ірраціонального, позапредметного і недосяжного, але бажаного й вічного, де активна душа знаходить свій прихисток. Водночас очевидно також, що духовний розвиток дитини з допомогою мистецтва – це не форма відпочинку, не розвага, не ліниве «проводження часу», а важка праця душі, і духовно ледачі люди тут матимуть так само невдачі, як і в праці фізичній» [2, 492].

Використання мистецтва архітектури в позаурочному естетичному вихованні може відбуватися шляхом проведення як окремих заходів (екскурсії, виставки), так і в діяльності гуртків і студій, передусім – художніх. Саме вони створюють оптимальні можливості для реалізації третьої форми

естетичного виховання – самостійної мистецької творчості учнів. Гурткам і студіям варто посилити використання в своїй роботі архітектурного матеріалу, наприклад – шляхом творчих завдань на теми: «моя вулиця (місто, будинок)», «мій улюблений будинок», «архітектурні шедеври світу», «зодчий, який мене вразив» і багато-багато інших. Можливості для фантазії і творчості тут надзвичайно великі, як і можливості застосування різноманітних художніх технік, прийомів і засобів: живопису, графіки, декоративного мистецтва, колажу, фотографії, ліплення, художнього моделювання й конструювання тощо.

Висновки. «Архітектурна складова» естетичного виховання в школі потребує посилення, активізації, розробки і запровадження нових ефективних технологій. Завдяки глибокому змісту мистецтва архітектури, широкому спектру його можливостей це може принести велику користь справі виховання всебічно розвиненого громадянина України – людини, що знає й любить рідну культуру, шанує культуру інших народів, має мистецтвознавчу ерудицію та навички художньої творчості, високі морально-етичні цінності і, що важливо, – стійку естетичну потребу у спілкуванні з мистецтвом у найрізноманітніших його проявах: музичному, пластичному, живописному та ін. У цьому сенсі архітектура наділена унікальними можливостями, адже вона створює й організовує середовище, у якому «живуть» інші види мистецтва, саме архітектура служить основою для синтезу мистецтв, тому її по-праву можна назвати «метамистецтвом».

Виховний ресурс мистецтва архітектури – це не лише сукупність артефактів і специфічних якостей, зумовлених його художніми особливостями. Він полягає також у тому потужному впливі, який здійснює архітектура на людину, незалежно від того, усвідомлюється він, чи ні. Жодна людина не може перебувати поза цим впливом, адже ніхто не живе поза архітектурою, яка є необхідною умовою існування людини. Життєдіяльність великої кількості наших співгромадян проходить в оточенні низькоквартисної, антихудожньої та антиестетичної забудови, що негативно позначається на їх світогляді, культурному рівні, самопочутті – як фізичному, так і душевному. Тому вкрай важливо в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи використовувати високохудожні зразки архітектурного мистецтва, з їх допомогою залучати дітей до безмежного світу культури. Посилення в системі естетичного виховання «архітектурного компоненту» сприятиме подоланню негативних тенденцій та обставин життя, вихованню всебічно розвинених громадян з високим рівнем знань і загальної культури. Реалізація цього завдання потребує подальшого наукового дослідження сутнісних

властивостей архітектури, психологічних особливостей її сприймання і на цій основі – розробки ефективних технологій естетичного виховання школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності : наук. видання / Іван Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
2. Вишневський О. І. Теоретичні засади сучасної української педагогіки : посіб. для студ. вищ. навч. закладів / О. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2003. – 528 с.
3. Гутнов А. Э. Мир архитектуры: Язык архитектуры / Алексей Гутнов. – М. : Молодая гвардия, 1085. – 351 с.
4. Гущина О. В. Вплив архітектурних об'єктів на психоемоційний стан людини / О. В. Гущина, Л. М. Бармашина // Проблеми розвитку міського середовища : наук.-техн. збірник. – К. : НАУ, 2010. – Випуск 3. – С. 41–48.
5. Иконников А. В. Художественный язык архитектуры / Андрей Иконников. – М. : Искусство, 1985. – 175 с.
6. Кнесеви́ч М. Я. Українська архітектура, її визначальний контекст у просторі, часі, інформації. Основи українського архітектурознавства / Михайло Кнесеви́ч. – К. : МП Леся, 2005. – 426 с.
7. Миропольська Н. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання: навчальний посібник / Наталія Миропольська, Світлана Ничкало, Вікторія Рагозіна, Люмила Хлебнікова, Валентина Шахрай. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 240 с.
8. Мистецтво у розвитку особистості : монографія. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
9. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посібник / О. П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.
10. Філіпчук Г. Г. Філософія екологічної освіти сталого розвитку : монографія / Георгій Філіпчук. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – 460 с.

РЕЗЮМЕ

Ничкало С. А. Воспитательный ресурс искусства архитектуры.

В статье рассматривается искусство архитектуры как важный фактор и средство эстетического воспитания школьников. Его воспитательный ресурс состоит в совокупности свойств и качеств, которые имеют потенциал эстетического влияния на человека. Подчеркивается тесная связь архитектуры со многими материальными и духовными проявлениями культуры человечества и, соответственно, с разными направлениями научных знаний и художественного творчества, которые изучаются в общеобразовательных школах. Автором представлены аспекты использования искусства архитектуры в эстетическом воспитании, на основе которых возможно осуществлять разработку эффективных воспитательных технологий.

Ключевые слова: архитектура, искусство, культура, эстетическое воспитание, воспитательный ресурс, воспитательные технологии, окружающая среда.

SUMMARY

Nychkalo S. Educational resource of the art of architecture.

This article discusses the art of architecture as a factor and means of aesthetic education. Its educational resource consists of an aggregate of properties and qualities that have potential aesthetic impact per person. It's not only a set of artifacts and specific qualities, socially-art features, but it is also the powerful impact that the architecture carries out upon the

person, regardless of whether he understands it or not. Harnessing the power of architecture in the Ukrainian school education is still inadequate. For this reason requires scientific development of efficient technologies with the use of the art of architecture. Author draws attention to the fact that the architectural environment has a strong influence on the human psyche. This influence most often remains unconscious, and it is not always positive. Its common knowledge that a large number of our fellow citizens are surrounded by low-costing, anti-artistic and anti-aesthetic buildings, which negatively affect their view of the world, cultural level and health – both physical and mental. Therefore, in the organization of educational work among school children it is necessary to use highly artistic works of architecture, to form children's artistic taste, respect for the environment, and the responsibility for the consequences of their actions. It should be noted that the study of architecture of his native land is an important factor not only of aesthetic and environmental education (as architecture is an integral part of the environment), but also of patriotic education, without which it is impossible to develop an individual. Ukraine has a rich architectural and artistic resource that opens up broad prospects for its use in aesthetic education of schoolchildren. The best examples of foreign architecture, which expand horizons, forms of understanding of the unity of world culture should not be neglected. The author emphasizes that the aesthetic education of the students can be particularly fruitfully done with the help of extra-curricular activities, free of regulatory programs, standards and other restrictions. However, the extra-curricular activities should not be isolated from the lessons. Moreover, architecture is connected with many school subjects, in particular, with the art, culture, history, literature and geography. The article highlights the importance of the teacher's readiness to implement such work as a necessary condition for achieving the goals.

Key words: *architecture, art, culture, aesthetic education, educational resource, educational technologies, environment.*